

میراث مشترک ایران و هند

کتابهای چاپی کهن فارسی و عربی شبه قاره

در

کتابخانه بزرگ آیت الله العظمی مرعشی نجفی (ره)

جلد اول

(۱-۵۰۰)

زیر نظر

نگارش

سید محمود مرعشی نجفی

علی صدرایر خویی

مرعشی نجفی، سید محمود، ۱۳۲۰ -

میوات مشترک ایران و هند: کتابهای چاپی کهن فارسی و عربی شبه‌قاره در کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ج. ۱) / زیر نظر سید محمود مرعشی نجفی؛ نگارش، علی صدرایی خویی، با همکاری ابوالفضل مرادی، حجت ذبیحی فر، کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) - گنجینه جهانی مخطوطات اسلامی - قم - ایران، ۱۳۴۴ هـ = ۲۰۱۳ م = ۱۳۹۱ ش.

ج. تصویر.

ISBN 978 - 600 - 161 - 085 - 1

(دوره):

ISBN 978 - 600 - 161 - 086 - 8

۲۰۰۰۰۰ ریال (جلد اول):

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

نمایه.

۱. کتاب‌های چاپی فارسی - هند - کابشناسی، ۲. کتابهای چاپی عربی - هند - کابشناسی، الف. صدرایی خویی، علی، ۱۳۴۲ - ، نویسنده، ب. مرادی، ابوالفضل، ۱۳۴۴ - ، نویسنده همکار، ج. ذبیحی فر، حجت، ۱۳۵۵ - ، نویسنده همکار، د. کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره)، گنجینه جهانی مخطوطات اسلامی، ه. عنوان، و. فروست.

۰۱۱/۲۴۹۱۵۵

Z ۳۳۶۶ / م ۲ م ۹۱

۲۶۶۲۷۱۴

۱۳۹۱

میوات مشترک ایران و هند: کتابهای چاپی کهن فارسی و عربی شبه‌قاره در کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ج. ۱)

زیر نظر سید محمود مرعشی نجفی

نگارش علی صدرایی خویی؛ با همکاری ابوالفضل مرادی و حجت ذبیحی فر

ناشر: کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره)

- گنجینه جهانی مخطوطات اسلامی - قم - ایران

تاریخ نشر و نوبت چاپ: ۱۳۹۱ ش / ۱۳۴۴ ق / ۲۰۱۳ م

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

چاپخانه: گل‌وردی - قم

لیتوگرافی: تیزهوش - قم

بها: ۲۰۰۰۰۰ ریال

ناظر چاپ: علی حاجی بافریان

ISBN (Vols.): 978 - 600 - 161 - 085 - 1

شابک (دوره): ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۱۶۱ - ۰۸۵ - ۱

ISBN (Vol. 1): 978 - 600 - 161 - 086 - 8

شابک (جلد ۱): ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۱۶۱ - ۰۸۶ - ۸

AYATOLLAH MAR'ASHI NAJAFI ST., Qom 3715799473, I.R. IRAN

TEL: + 98 251 7741970-78; FAX: +98 251 7743637

[http:// www.marashillibrary.com](http://www.marashillibrary.com)

[http:// www.marashillibrary.net](http://www.marashillibrary.net)

[http:// www.marashillibrary.org](http://www.marashillibrary.org)

E_mail: info@marashillibrary.org

فهرست مطالب

۹	.....	مقدمه
۹	.....	چاپخانه‌های نخستین
۱۰	.....	اولین چاپخانه در هند
۱۱	.....	چاپ کتاب در شبه قاره
۱۲	.....	گنجینه کتابهای چاپی شبه قاره
۱۳	.....	اهمیت کتابهای چاپی هند
۱۳	.....	ناشران معروف شبه قاره
۱۵	.....	فهرست نویسی این گنجینه
۱۶	.....	تداوم تلاش برای غنی سازی این گنجینه
۱۷	.....	مدخل
۱۸	.....	۱. گنج باز یافته
۱۸	.....	۱/۱. ادبیات فارسی
۱۸	.....	۱/۲. ادبیات عربی
۱۸	.....	۱/۳. پزشکی و داروسازی
۱۹	.....	۱/۴. فقه و اصول فقه
۱۹	.....	۱/۵. مناظرات و ردیه‌ها
۱۹	.....	۱/۶. علوم قرآن و حدیث
۱۹	.....	۱/۷. تصحیح و تحقیق متون
۲۰	.....	۱/۸. شعر و تذکره شاعران فارسی
۲۰	.....	۱/۹. عرفان و تصوف
۲۰	.....	۱/۱۰. مجموعه مقالات
۲۱	.....	۱/۱۱. تاریخ و علوم سیاسی
۲۱	.....	۱/۱۲. جایگاه ایران در تحقیقات شبه قاره

۲۱	.....	۱/۱۳. دیگر موضوعات
۲۱	.....	۱/۱۴. تنوع زبانی
۲۲	.....	۲. دانشنامه‌ای بی نظیر
۲۳	.....	۳. سبک معرفی
۲۳	.....	۳/۱. شمارهء مسلسل
۲۴	.....	۳/۲. عنوان کتاب
۲۵	.....	۳/۳. زبان کتاب
۲۵	.....	۳/۴. موضوع
۲۵	.....	۳/۵. توجیهات کتابشناسی
۲۵	.....	۳/۶. آغاز کتاب با نسخه
۲۶	.....	۳/۷. مباحث کتاب
۲۶	.....	۳/۸. عنوان‌های تکرار
۲۶	.....	۴. نسخه شناسی
۲۹	.....	۵. دیگر توضیحات
۳۲	.....	۶. تقدیر و سپاس
۳۳	.....	رموز و اصطلاحات استفاده شده در کتاب

متن کتاب

۵	.....	معرفی کتابها
۴۷۷	.....	نمایه‌ها
۴۷۹	.....	۱. کتاب‌های معرفی شده
۴۹۹	.....	۲. پدیدآورندگان
۵۲۵	.....	۳. کاتبان
۵۲۹	.....	۴. مطبعه‌ها
۵۵۱ - ۵۳۵	.....	نمونه تصاویر (۲۲ تصویر)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتابخانه بزرگ و گنجینه جهانی مخطوطات اسلامی حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی - تَعْمَدَةُ اللَّهِ بِغُفْرَانِهِ - که طی هشتاد و اندی سال با مشقات فراوان آن مرجع فقید، بنیاد گردیده است در حال حاضر به سبب وجود نسخه‌های بسیار نفیس خطی کهن، نخستین کتابخانه کشور به شمار می‌آید. این کتابخانه از معدود کتابخانه‌هایی است که به جز نسخه‌های خطی، تعدادی نسخه‌های چاپی کهن به زبانهای مختلف را در خود جا داده که نفاست برخی از آنها کمتر از نسخه‌های خطی نیست. از جمله کتابهای:

«نزهة المشتاق ادریسی» در جغرافیا متن عربی چاپ رُم ایتالیا سال ۱۵۹۲ میلادی در چاپخانه برادران مدیچی؛ «قانون» ابن سینا در طب، متن عربی چاپ رُم سال ۱۵۹۳ م و «تحریر اقلیدس» چاپ رم سال ۱۵۹۴ م در همان چاپخانه. همچنین کتابهای چاپی کهن «جهان نما» به ترکی از کاتب چلبی، چاپ قسطنطنیه در ترکیه سال ۱۱۴۵ ق. «تقویم التواریخ» به ترکی از کاتب چلبی چاپ قسطنطنیه سال ۱۱۴۶ ق. «فرهنگ شعوری» یا: «لسان العجم» در لغات فارسی به ترکی چاپ قسطنطنیه سال ۱۱۵۵ ق، و دیگر کتابهای چاپی آن دیار؛ سپس کتابهای چاپ قدیم هند.

چاپخانه‌های نخستین

باید توجه داشت نخستین کتابهای عربی و فارسی که چند سده گذشته در جهان چاپ و منتشر گردیده است، نخست در ایتالیا و سپس به فاصله اندکی در کشورهای آلمان، هلند، فرانسه، بریتانیا بوده است. پس از آن در ترکیه، آنگاه هند، بعد ایران، بعد مصر و بعد فاصله اندکی دیگر کشورها، چاپ کتاب آغاز شده است. اینک برای نمونه، چند عنوان از کتابهای چاپ هند قدیم اعم از فارسی یا عربی را که در این کتابخانه بزرگ موجود و در مجلدات این فهرست معرفی شده‌اند، نام می‌بریم.

اولین چاپخانه در هند

لازم به یادآوری است که نخستین شهری در هند که اقدام به چاپ و انتشار کتابهای فارسی و عربی - در ۲۳۰ سال گذشته نموده - کلکته می باشد. نمونه کتابهایی که در این شهر به چاپ رسیده عبارتند از:

- ۱- کلیات سعدی، جلد نخست، چاپ کلکته سال ۱۷۹۱ م.
- ۲- کلیات سعدی، جلد دوم، کلکته سال ۱۷۹۵ م.
- ۳- صوارم الیهیات، به فارسی، کلکته سال ۱۲۱۵ ق.
- ۴- منتخب اللغات، به فارسی، کلکته سال ۱۸۱۶ م.
- ۵- نفحة الیمن، در حکایات و اشعار، کلکته سال ۱۲۰۷ ق.
- ۶- شاهنامه فردوسی، کلکته سال ۱۲۲۶ ق.
- ۷- تحریر اقلیدس، از خواجه نصیرالدین طوسی، کلکته سال ۱۲۳۹ ق.
- ۸- تحریر القواعد المنطیة، از قطب الدین رازی.
- ۹- الفاظ الادویة، در طب به فارسی، کلکته سال ۱۲۰۸ ق.
- ۱۰- اصول الشاشی، کلکته سال ۱۲۱۰ ق.
- ۱۱- دیوان المتنبی، کلکته سال ۱۲۰۷ ق.
- ۱۲- النجب الفجّاب، کلکته سال ۱۲۱۲ ق.
- ۱۳- فرائض سراجیة، کلکته سال ۱۲۰۷ ق.
- ۱۴- الفاظ الادویة، کلکته سال ۱۲۰۸ ق.
- ۱۵- قاموس اللغة با ترجمه فارسی، کلکته سال ۱۲۲۳ ق.
- ۱۶- خلاصة الحساب شیخ بهاء الدین عاملی، با ترجمه فارسی، کلکته سال ۱۲۲۷ ق.
- ۱۷- مقامات الحریری با ترجمه فارسی، کلکته سال ۱۲۲۰ ق.
- ۱۸- کتاب القانون ابن سینا در طب، کلکته سال ۱۲۴۳ ق.
- ۱۹- نجوم الفرقان، کلکته سال ۱۲۲۶ ق.
- ۲۰- هدایة الاسلام، کلکته سال ۱۲۱۹ ق.

چاپخانه های کلکته

در شهر کلکته افزون بر ۶۰ چاپخانه در ۱۵۰ تا ۲۰۰ سال گذشته وجود داشته، که چند نمونه از آنها را نام می بریم، چاپخانه های:

آسیاتیک سوسایتی؛ ابراهیمی؛ مظهرالعجایب؛ رحمانی؛ محمدی؛ کالج پریس؛ جعفری؛

تعلیمی؛ جمعیت آسیایی بنگال که نخستین چاپخانه در کلکته بوده و «سِر ویلیام جونز» آثاری از کتب و ادبیات فارسی را در آن چاپ و منتشر کرده است.

چاپ کتاب در شبه قاره

پس از کلکته در چند شهر دیگر شبه قاره، چاپخانه‌هایی طی ۱۵۰ تا ۱۸۰ سال گذشته به وجود آمد که نام چند شهر و نمونه‌هایی از چاپخانه‌های آنها را نام می‌بریم:

لاهور: در این شهر بیش از یکصد چاپخانه وجود داشته از جمله: منشی نولکشور که در همین گزارش مطالبی را در مورد این چاپخانه و مؤسس آن آورده‌ایم.

گلزار محمدی. مفید عام پریس. احسن المطابع. شمس العلوم و دیگر چاپخانه‌ها. در شهر لاهور هند نسبت به دیگر شهرها کتابهای بیشتری در قدیم چاپ و منتشر شده است.

دهلی: دهلی که پایتخت کشور هند می‌باشد، در قدیم دارای یکصد چاپخانه بوده که معروف‌ترین آنها عبارتند از: منشی نولکشور؛ مجتبایی؛ مصطفایی؛ فاروقی؛ احمدی؛ چَید برقی؛ مرتضوی؛ فخرالمطابع.

آگره: در این شهر بیش از ۳۰ چاپخانه در قدیم وجود داشته که معروفترین آنها عبارتند از: مصطفایی پریس؛ دبدبه احمدی؛ اعجاز محمدی؛ مفید عام؛ مرتضایی؛ رفاه عام.

علیگر: شهرت این شهر بیشتر به سبب وجود دانشگاه بسیار بزرگ اسلامی است، که با نام «دانشگاه علیگر» شهرت دارد. تعدادی از چاپخانه‌های قدیم این شهر عبارتند از: چاپخانه دانشگاه علیگر؛ معهد الدراسات؛ احمدی؛ فیض عام؛ مطلع النور.

فدراس: در این شهر حدود ۱۵ چاپخانه در قدیم وجود داشته که معروفترین آنها عبارتند از: نظام المطابع؛ مدینه پریس؛ حیدری؛ رحمانی.

لکهنو: در این شهر که بزرگترین مرکز علمی و علمای بزرگ شیعه هند بوده و حوزه‌های علمیه بسیاری در آن قرار داشته، افزون بر صد و چهل چاپخانه وجود داشته است. نخستین کتابی

که در این شهر، چاپ شده در سال ۱۲۲۲ هجری قمری بوده است. نام چند چاپخانه قدیم لکهنو عبارتند از: منشی نولکشور؛ یوسفی؛ علوی‌خان؛ مصطفایی؛ انوار محمدی؛ دبدبه

احمدی؛ فخرالمطابع؛ نامی؛ احمدی؛ ثمرهند؛ بستان مرتضوی.

حیدرآباد: حیدرآباد از شهرهای فرهنگی هند است در این شهر که مدتها همزمان با عصر صفوی در ایران، سلاطین شیعی قطبشاهیان حکومت کرده‌اند. در حیدرآباد قدیم حدود

هفتاد چاپخانه وجود داشته که معروفترین آنها عبارتند از: دائرة المعارف النظامية؛ اختر دکن؛ کنز العلوم؛ احمدی؛ عثمان پریس؛ شمس المطابع؛ اعجاز محمدی.
 بمبئی: دومین شهر هند از نظر سیاسی، اجتماعی و فرهنگی می‌باشد. در این شهر در قدیم حدود هفتاد چاپخانه وجود داشته که یکی از معروفترین آنها چاپخانه میرزا محمد ملک الکتاتب شیرازی است که بیشتر آثار علمای شیعه اعم از فارسی و عربی را منتشر می‌کرده است. وی خود عالمی پژوهشگر بوده و تالیفاتی نیز داشته است. دیگر چاپخانه‌های معروف بمبئی عبارتند از: حیدری؛ گلزاری حسینی؛ محمدی؛ مظفری؛ نخبه الاخبار؛ فتح الکریم؛ مصطفایی؛ صفدری؛ علوی؛ ترقی.

کانپور: از جمله شهرهای فرهنگی هند است و کتابهای بسیاری در آن شهر منتشر شده است. معروفترین چاپخانه آن شهر در قدیم عبارت بودند از: منشی نولکشور بوده سپس: نظامی؛ قیومی؛ مجیدی؛ اسد علی؛ محمدی؛ مصطفایی.
 به جز شهرهایی که نام برده شد، حدود شصت شهر دیگر در شبه قاره نیز در قدیم اقدام به چاپ کتاب می‌کرده‌اند البته نسبتاً محدود. ضمناً چاپخانه‌هایی که نام آنها ذکر شد اغلب کتابهای اسلامی اعم از عامه و شیعه و یا فارسی، عربی و پارسی چاپ و منتشر می‌نمودند.

گنجینه کتابهای چاپی شبه قاره

در این نوشتار ما برآنیم که فهرستی از کتابهای چاپی فارسی و عربی شبه قاره - که به صورت چاپ چوبی، سنگی یا سربی، از حدود سال ۱۲۰۰ هجری قمری - که در گنجینه ذخایر این کتابخانه بزرگ موجود می‌باشد، به تدریج در ۲۴ جلد منتشر سازیم.
 مدتی بود که در صدد فهرست کردن کتابهای این مجموعه بودیم بخصوص که بسیاری از آنها به علت فرسایش زیاد، استفاده از نسخه موجب آسیب پذیری آن می‌شود و نیاز به تصویر برداری و دیجیتال سازی دارند. به هر حال اینک بر آن شدیم که فهرست نویسی و معرفی این گنجینه را آغاز و ادامه دهیم، به امید روزی که شاهد فرجام این برنامه بزرگ باشیم. هر جلد از این فهرست به معرفی پانصد جلد چاپ قدیم هند می‌پردازد و به نظر می‌آید که مجموع مجلدات این فهرست از ۲۴ جلد فراتر گردد.

اهمیت کتابهای چاپی هند

واقعیت این است که مطبوعات قدیم هند مشتمل بر کتابهای بسیار نفیسی است. اینجانب علی‌رغم آنکه شصت‌سال با کتاب سروکار داشته‌ام، گاهی کتابهایی را در این مجموعه رویت می‌کنم که هرگز فکر نمی‌کردم، چاپ و منتشر گردیده باشد. در میان این مجموعه برخی عناوینی وجود دارد که از نظر هنری قابل توجه می‌باشند؛ از جمله آنها: کتاب «سواطع الالهام» به عربی در تفسیر قرآن کریم از ابوالفیض فیضی لاهوری، عجیب است که تمامی این تفسیر که در یک جلد بزرگ و قطور منتشر شده با حروف مهمله و بی‌نقطه است. البته مؤلف تفسیر دیگری با حروف بی‌نقطه به فارسی نیز نگاشته که اینجانب نسخه چاپ شده آن را رویت ننموده‌ام، لیکن نسخه خطی آن که در حیات مؤلف، کتابت شده - در گنجینه نسخه‌های خطی این کتابخانه، موجود است و نیز کتاب «موارد الکلام» به عربی، تألیف حسن علی بنارسی، که آن هم با حروف بی‌نقطه نگاشته شده و در کلکته در سال ۱۲۴۱ هجری قمری به چاپ رسیده است.

ناشران معروف شبه قاره

جا دارد از ناشران بزرگی که در هند به کار چاپ و انتشار کتابهای اسلامی در صد و پنجاه سال گذشته اشتغال داشته‌اند، نام ببریم.

۱. مرحوم منشی نولکشور: وی شخصیتی فرهنگی و خود ساخته بود و در چند شهر شبه قاره از جمله: لاهور، دهلی، لکهنو و کانپور، چاپخانه‌هایی دایر نمود. این ناشر پر تلاش - با اینکه مسلمان نبود - لیکن بیشترین همت خوش را مضمروف چاپ و انتشار کتابهای اسلامی نموده است. نقل است ناصرالدین شاه قاجار در سفری که به سال ۱۸۸۶ میلادی به کشور هند داشته است، به دو منظور این سفر را انجام داده، نخست بازدید از آثار قدیمی، مشتاجد و کتابخانه‌های آن دیار و ملاقات با مسؤلان بالای حکومتی هند، دوم ملاقات با منشی نولکشور. در ملاقات ناصرالدین شاه با وی در قصر «وای سرای» در دهلی از او سؤال می‌کند آقای نولکشور علت توفیق شما در کاری که دارید چیست؟ وی پاسخ می‌دهد: «علاقه بسیار

به کارم و دقت در عمل و برنامه‌هایم. هیچ‌گاه جنبه‌های مادی را سرلوحه کارم قرار ندادم». وی در ۱۹ فوریه سال ۱۸۹۵ میلادی درگذشت.

در برخی از منابع موجود آمده که منشی نولکشور از آغاز به کار مطبوعاتی خود تا پایان عمر افزون بر چهار هزار عنوان اعم از کتاب و جزوات به فارسی، عربی و اردو منتشر نموده است. وی هر کتابی را که چاپ می‌کرد از هر یک دو نسخه برای خود نگاه می‌داشت. پس از درگذشت وی، در سال ۱۸۹۵م - به تدریج آن تشکیلات عظیم و گسترده، رو به تعطیلی نهاد. در میان گنجینه کتابهای چاپ هند، در کتابخانه بزرگ پدر بزرگوارم، مرجع فقید و فقیه اهل البیت حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی - قدس سره الشریف - اغلب کتابهای چاپ شده در چاپخانه‌های منشی نولکشور، موجود است، که هر کدام در جای خود - در مجلدات فهرست حاضر - گزارش شده است.

۲. مؤسسه دائرة المعارف العثمانیه، و یا «انفاذیة»: دومین موسسه‌ای که صدها کتاب عربی و اردو و اندکی فارسی منتشر کرده است «مؤسسه دائرة المعارف العثمانیه» و یا «النظامیة» واقع در شهر حیدرآباد است. این مرکز کتابهای بسیاری را از حدود و اندی سال گذشته تاکنون چاپ و منتشر نموده است. اینجانب در یکی از سفرهایم به حیدرآباد از این مؤسسه بازدید به عمل آوردم.

۳. میرزا محمد ملک الکتاب شیرازی: سومین مرکزی که کتابهای قابل توجهی، به ویژه کتابهای شیعه اعم از فارسی یا عربی را چاپ و منتشر کرده است بازرگانی که خود نیز عالم بوده و از شیراز به بمبئی هند مهاجرت کرده مرحوم میرزا محمد ملک الکتاب شیرازی است که خود دارای تألیفاتی به فارسی و عربی بوده و در چاپخانه خود در بمبئی چاپ و منتشر کرده است. اینک تعدادی از آثار شیعی را که در حدود ۱۵۰ سال گذشته آنها را چاپ کرده و در این کتابخانه موجود است نام می‌بریم:

الخرائج والجرائح؛ الخصائص الحسینیة؛ فتح العین فی خصائص الحسین؛ دیوان فیض کاشانی؛ رسائل ابی بکر خوارزمی؛ سبحة المرجان فی آثار هندوستان؛ سفرنامه ناصر خسرو؛ عدة الاصول شیخ الطائفة؛ عدة الداعی ابن فهد حلی؛ الفتوح اعثم کوفی؛ ارشاد الطالین از

فاضل مقداد؛ ارشاد القلوب دیلمی و بسیاری دیگر.

۴. انجمن آسیائی بنگال: این موسسه در شهر کلکته قرار داشته که یکی از خاورشناسان مشهور انگلیسی به نام سر ویلیام جونز Sir William Jones فرزند کوچک ویلیام جونز مهندس آن را بنیاد نهاد. وی در سال ۱۷۴۶ میلادی در شهر لندن زاده شد. پس از تکمیل تحصیلات خود در دانشگاه آکسفورد به سال ۱۷۷۱ میلادی نظر به علاقه وافری که به زبان و ادب فارسی داشت، یک کتاب صرف و نحو فارسی را که خودش تألیف نموده بود، منتشر کرد. در سال ۱۷۷۲م نیز کتاب دیگری در اشعار فارسی آسیایی، تألیف و منتشر نمود. وی پس از سالها تلاش و مطالعه آثار ادبی شاعران ایرانی - به ویژه مولانا جلال‌الدین رومی - در سال ۱۷۸۴م به کلکته عزیمت نمود. انجمن سلطنتی آسیایی بنگال را در آن شهر تاسیس کرد و در این مرکز به تدریج کتابهای بسیاری در ادبیات و تاریخ فارسی منتشر ساخت. این مرکز از یکی از نخستین مراکزی بود، که کتابهای فارسی و سانسکریت را در هند منتشر نمود. متأسفانه بسیاری از آثاری که در این انجمن چاپ و منتشر شد به علت هوای نامناسب هند به ویژه شهر کلکته و کاغذهای اسیدی و شکننده کتابهای چاپ شده، به شدت فرسایش یافت و از اغلب عناوین چاپ شده در آن مرکز، هم اکنون نسخه‌ای موجود ندارد و نسخ آنها از بین رفته است.

فهرست نویسی این گنجینه

در گنجینه کتابهای چاپ قدیم هند - که یکی از گنجینه‌های نفیس این کتابخانه بزرگ به شمار می‌آید -، افزون بر شانزده هزار جلد کتاب فارسی، عربی و اردو موجود می‌باشد. حدود سه هزار جلد از کتابهای این گنجینه نفیس، به زبان اردو و بقیه به زبان فارسی و عربی است. اینجانب پیوسته در صدد تهیه فهرست برای کتابهای این گنجینه نفیس بودم، تا اینکه پس از بررسی و مذاکره با تنی چند از همکاران، بر آن شدم تا از دوست دیرینم، محقق سخت‌کوش حجت‌الاسلام والمسلمین صدرائی خوبی درخواست نمایم تا اجرای آن را با چند تن از دوستانشان برعهده گیرند. بحمد الله جناب ایشان علی‌رغم اشتغالات علمی دیگر، اجرای این خواسته را با روی گشاده پذیرفتند و اینک جلد اول و دوم از مجموع بیست و

چهار مجلد آن به فرجام رسیده و آماده چاپ و انتشار می‌باشد. هر مجلد از این فهرست به معرفی پانصد جلد کتاب می‌انجامد. چنانچه خرید اینگونه کتابهای چاپی کهن هند متوقف نگردد، تعداد مجلدات این فهرست از بیست و چهار جلد فراتر خواهد رفت. در اینجا از همکاران پژوهشگر به‌ویژه، حجت‌الاسلام والمسلمین صدرائى خوئی و همکاران محترمشان که با تلاش مستمر خود در صدد فرجام این برنامه می‌باشند، صمیمانه سپاسگزار خواهم بود.

پیشینه این گنجینه و تداوم تلاش برای غنی سازی آن

مجموعه کتابی چاپ شبه قاره این کتابخانه از طریق محل خریداری و نیز اهدایی گردآوری شده و روز به روز خریداری کتابهای کهن چاپ شبه قاره در کتابخانه بزرگ آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی ادامه دارد، لیکن در سالهای اخیر اینگونه آثار بسیار نایاب گشته و کتابهای چاپ ۱۵۰ تا ۲۰۰ ساله، کمتر جهت فروش عرضه می‌گردد. به یاری خداوند یک گزارش نسبتاً مفصلی در مورد مطبوعات و چاپخانه‌های هند چنانچه فرصت دست دهد در آغاز یکی از مجلدات این فهرست خواهم آورد.

خاتمه سخن

با درود به روان پاک و مطهر پدر بزرگوام فقیه فقید، مرجع تقلید شیعه حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی قدس سره الشریف که با مشقّات و تلاشهای طاقت فرسای خود این ذخائر اسلامی، اعم از خطّی و چاپی نفیس را طی نود و شش سال عمر خود گرد آورد و سرانجام آنها را در طبق اخلاص نهاد و به ملت خود اهداء نمود تا همگان از آنها بهره‌مند گردند. از آن آیت الهی خاضعانه خواستارم تا دعای خیر ایشان، شامل حال این حقیر و دیگر کارکنان کتابخانه قرار گیرد.

سید محمود مرعشی نجفی

متولی و رئیس کتابخانه